

امضای موافقتنامه منطقه آزاد تجاری بین اوکراین و ترکیه و پیامدهای آن

پس از سال‌ها مذاکره، سرانجام ۳ فوریه ۲۰۲۲، دنیس شمیگال نخست‌وزیر اوکراین و مهمت موس وزیر بازرگانی ترکیه توافقنامه منطقه آزاد تجاری بین دو کشور را امضا کردند. در حال حاضر، بازار ترکیه یکی از مهم‌ترین بازارها برای کالاهای اوکراینی است و در صورت اجرای صحیح این توافق، اقتصاد اوکراین می‌تواند صادرات خود را به میزان قابل توجهی افزایش دهد و توسعه را تسریع بخشد.

ترکیه در سال‌های اخیر نه تنها به یکی از شرکای اصلی سیاسی اوکراین در منطقه دریای سیاه، بلکه به یک بازار مهم برای کالاهای تولیدی اوکراین هم تبدیل شده است. در سال ۲۰۲۱ تجارت بین دو کشور ۵۲٪ افزایش یافت و به رکورد ۷,۳۸ میلیارد دلار رسید. در عین حال اوکراین که تراز تجاری مثبتی دارد، ۴,۱۴ میلیارد دلار کالا به ترکیه صادر کرد و تنها چین و لهستان در این شاخص جلوتر بودند. علیرغم چنین همکاری نزدیکی، طرفین بیش از دوازده سال است که برای انعقاد موافقتنامه منطقه آزاد تجاری تلاش ناموفقی داشته‌اند. در عین حال، بازار ترکیه یکی از بالاترین سطوح حمایت گمرکی در جهان را دارد. برای کالاهای اوکراینی، نرخ حق گمرکی به این کشور به طور متوسط ۲۸,۹٪ و برای برخی از کالاهای کشاورزی ۲۰٪ یا بیشتر است. برای کالاهای ترکیه در اوکراین این رقم به طور متوسط ۵٪ است. با این حال، طرفین به سازش رسیدند و در چارچوب سفر رجب طیب اردوغان رئیس‌جمهور ترکیه به کی‌یف، روسای دولت دو کشور این توافق مهم را امضا کردند.

سفر رئیس‌جمهور ترکیه به اوکراین همچنین نشانه حمایت از این کشور در این روزهای تشدید تهدید نظامی روسیه هم تعبیر شد. ولودیمیر زلنسکی، رئیس‌جمهور اوکراین بلافاصله پس از مراسم رسمی امضای این سند گفت: منطقه آزاد تجاری بین دو کشور عامل مضاعفی برای رشد اقتصاد داخلی خواهد بود. حتی قبل از امضای توافقنامه، تجارت متقابل ما در سال گذشته رکورد زد و به ۷ میلیارد دلار، بیش از دوبرابر، افزایش یافت. این گواه بر این است که هدف ما، توافق ما، آرزوی روسای جمهور هر دو کشور یعنی افزایش تا سطح ۱۰ میلیارد دلار بیشتر از واقعیت موجود است. به گفته کارشناسان اقتصادی، اوکراین از ابتدای سال آینده و با اجرایی شدن این توافقنامه، می‌تواند سالانه ۲,۲٪ به تولید ناخالص داخلی خود اضافه کند.

به گفته وزیر اقتصاد اوکراین، اکنون غلات و فلزات حدود ۷۰٪ از صادرات اوکراین به ترکیه را تشکیل می‌دهد؛ پس از راه اندازی منطقه آزاد تجاری، تولیدکنندگان اوکراینی با دریافت شرایط ترجیحی، می‌توانند این محدوده را به میزان قابل توجهی گسترش دهند. مبنای این توافق، حذف عوارض گمرکی توسط ترکیه بر ۱۰۱۳۷ قلم کالا است که ۹۵٪ از کل کالاها را تشکیل می‌دهد. علاوه بر این، سهمیه تعرفه یا کاهش عوارض برای ۱۳۴۸

کالای دیگر هم اعمال خواهد شد. امروز اوکراین تنها یک دهم این کالاها را به بازار ترکیه وارد می کند و در حال ورود ۱۱۰۰ قلم کالا به این کشور است؛ با امضای این قرارداد این میزان توسعه می یابد. سطح واقعی دسترسی کالاهای اوکراینی به بازارهای ترکیه بسیار بالاتر از آنچه در متن توافقنامه آمده، است. این توافقنامه تصریح می کند که رژیم تجارت آزاد اوکراین در مورد غلات اعمال نمی شود؛ اما صادرات غلات اوکراین در سال گذشته تقریباً یک میلیارد دلار بود و در واقع غلات اوکراین بدون عوارض وارد بازار ترکیه شده است. از آنجایی که اوکراین غلات را از محدوده توافق خارج کرده است؛ این فرصت را به دارد تا امتیازاتی را در رابطه با سایر اقلام کالایی دریافت کند و به طور قابل توجهی باز شدن بازار برای کالاهای اوکراینی را گسترش دهد؛ در عین حال، اوکراین این حق را برای خود محفوظ می دارد که برای صادرات آهن قراضه، عوارض صادراتی اعمال کند. همزمان، ترکیه در حال باز کردن بازار داخلی برای فلزات اوکراین است. تعرفه ۱۳۰ کالای دیگر تا حدی کاهش می یابد که برتری هایی نسبت به فلزات روسیه دارد و برای ۱۶۷ محصول متالورژی، اوکراین سهمیه های اضافی دریافت خواهد کرد.

توافقات طرفین:

با امضای این موافقتنامه اوکراین اثر تعرفه بر واردات خودروهایی دست دوم را حفظ کرد و همچنین دوره های انتقالی از سه تا پنج سال را برای واردات خودروهایی ترکیه و محصولات صنایع سبک تعیین خواهد کرد. از آنجایی که صنعت سبک ترکیه از جایگاه خاصی برخوردار است، دولت اوکراین از نمایندگان صنایع سبک داخلی حمایت خواهد کرد تا آنها فرصتی برای افزایش رقابت پذیری خود داشته باشند. در مورد وام های مقرون به صرفه برای نوسازی تجهیزات توافق تا کارخانه جات اوکراینی به طور قابل اعتمادی توسط قانون محلی سازی محافظت و تهییج شوند. اوکراین در طول دوره گذار این حق را برای خود محفوظ می دارد که با کمک وام های مقرون به صرفه، توسعه صنعت آسیاب آرد داخلی را توسعه دهد. نمایندگان اوکراینی صنایع کشتی، ماشین و هواپیما می توانند روی وام و اجاره بلندمدت ۵٪ در سال حساب کنند. علاوه بر این، برنامه ریزی شده است که با انعقاد قراردادهای بلندمدت برای تامین گاز و ارائه وام برای انتقال تولید به سوخت زیستی، بازار کشت سبزی های گلخانه ای اوکراین را رونق بخشد.

ترکیه دسترسی به بازار خدمات خود را برای شرکت های اوکراینی و اقدامات غیرتبعیض آمیز تضمین می کند. در صنعت حمل و نقل، برنامه ریزی شده است که محدودیت ها برای کامیون های جاده ای اوکراین در بازار ترکیه از جمله ورود وسایل نقلیه خالی حذف شود. همچنین، این توافق شامل ضمانت های قانونی ترکیه برای عدم اعمال تعرفه های اضافی و عدم تمایز بین جریان کالاهایی است که به بازار داخلی وارد می شوند و یا مجدداً صادر می شوند تسری می یابد. در عین حال، این توافقنامه برای باز کردن بازار تولیدات عمومی پیش بینی ندارد، بنابراین شرایط محلی سازی توسط اوکراین می تواند برای هر دسته از کالاهای ترکیه اعمال شود. طرفین توافق کردند که اگر باز شدن بازارها صدمات جبران ناپذیری به اقتصاد دو کشور وارد کند، حق بازگرداندن تعرفه ها را از طریق مکانیسم اقدامات حمایتی دوجانبه حفظ کنند. همچنین اوکراین و ترکیه توافق کردند که مفاد توافقنامه را حداکثر تا دو سال بعد بازنگری کنند و در صورت لزوم تجارت را بیشتر آزاد کنند.

فدراسیون کارفرمایان اوکراین کمی پیش از امضای توافقنامه تجارت آزاد با ترکیه، نتایج نظرسنجی از تولیدکنندگان اوکراینی را به اشتراک گذاشت که نشان می داد اکثر پاسخ دهندگان هنوز ترکیه را به عنوان بازاری بالقوه برای محصولات خود محسوب نمی کنند؛ زیرا خود را در مقایسه با همتایان ترک که از حمایت قوی دولت در قالب مشوق های مالیاتی، یارانه های دولتی، برخوردار از جبران هزینه های آزادسازی نرخ واردات مواد اولیه، تجهیزات و مواد لازم برای تولید کالاهای با ارزش افزوده بالا و کالاهای با تکنولوژی بالا قابل رقابت نمی دانند. فدراسیون کارفرمایان می گوید: تقریباً همه شرکت کنندگان خاطرنشان کردند که واردات ترکیه تمایل به رشد دارد و تهدیدی برای تولیدکننده ملی است. در نتیجه، تولیدکنندگان اوکراینی اصرار دارند که عوارض واردات گروه کالایی حساس (خودروها، ایستگاه های کمپرسور، کودهای شیمیایی، شیشه، محصولات صنایع سبک)، حفظ شود و برای گروه کالایی که در آن ها تعرفه وجود ندارد یا تعرفه ناکافی است (لوازم خانگی، ترانسفورماتور، محصولات کابلی) تعرفه اضافی اعمال شود. در این راستا، نمایندگان صنعت به کابینه وزیران پیشنهاد کردند که تعدادی سند مشترک دیگر با ترکیه امضا شود. اسنادی در زمینه سرمایه گذاری از جمله تعدادی پروژه برای توسعه و نوسازی تاسیسات تولیدی و زیرساخت ها در اوکراین بر اساس سرمایه گذاری مشترک با شرکای ترکیه امضا شود.

ورونیکا مووچان، مدیر تحقیقات مؤسسه تحقیقات اقتصادی و مشاوره سیاستگذاری معتقد است: اقتصاد اوکراین امروز در مقایسه با اکثر کشورها بسیار باز است. بنابراین، آزادسازی بیشتر تجارت با شرکای ما خیلی تاثیر قابل توجهی بر بازار داخلی ما ندارد چون تمام کالاهایی که قرار است وارد شود، اغلب آنها اکنون در کشور وجود دارد. در عین حال، ما در حال ایجاد یک چارچوب سازمانی برای همکاری هستیم که به ما امکان می دهد در آینده این همکاریها توسعه پیدا کند. در سطح نوسانات ارزی (لیر ترکیه) زمانی که ارزش لیر تقریباً به نصف ارزان می شود یا قیمت جهانی محصولات غذایی دو برابر می شود - حمایت پنج درصدی گمرکی نقش مهمی در توسعه بازار بلندمدت ندارد. همزمان، موانع بالاتری در ترکیه باید برداشته می شود. واقعیت امضای چنین توافقی با توجه به نقش ترکیه برای کشور اوکراین مثبت است. خوب است که در نهایت آن را امضا می کنیم، زیرا ترکیه یکی از بزرگترین شرکای تجاری ماست که با آن قرارداد تجارت آزاد نداریم و چنین معاملاتی توسعه تجارت را تحریک و ساده می کند. همچنین خبر مثبتی است که این توافقنامه برای همه کالاهاست و نه فقط برای کالاهای صنعتی همانطور که ترکیه در ابتدا می خواست؛ تجارت محصولات کشاورزی و صنعتی برای اوکراین بسیار مهم است و بازار ترکیه در زمینه محصولات کشاورزی کاملاً بسته است.

این توافق همچنین توسط نمایندگان بخش بنادر صنعتی هم مثبت ارزیابی شده که معتقدند: انتقال محموله در بنادر رودخانه ای اوکراین می تواند طی پنج سال آینده یک میلیون تن افزایش یابد و حمل و نقل با شناورهای نوع رودگذر دو برابر شود. در حال حاضر بیش از ۸۰٪ از حمل و نقل در بنادر رودخانه ای اوکراین که به ترکیه و یا کشورهای دیگر ارسال می شود توسط این نوع شناورها حمل می شود. در برخی بنادر (اوکراین)، ۱۰۰ درصد حمل و نقل، کالاهای ترکیه است.

کارشناسان پیش بینی می کنند که پس از امضای توافقنامه منطقه آزاد تجاری، تجارت فلزات، غلات، کودهای معدنی و مصالح ساختمانی به سرعت رشد خواهد کرد. یعنی فقط آن کالاهایی که در حال حاضر با موفقیت توسط بنادر رودخانه ما حمل و نقل شده است. به طور کلی، اگرچه توافقنامه امضا شده خطرات خاصی را برای برخی از بخش‌های صنعت داخلی اوکراین به همراه دارد، اما فرصت‌های قابل توجهی را هم به وجود می‌آورد. علاوه بر این، اوکراین این حق را برای خود محفوظ می‌دارد که از تعدادی از بخش‌های اقتصاد داخلی در طول دوره گذار حمایت کند. تنها اجرای این اقدامات تشویقی در عمل باقی مانده است. از جنبه‌های سیاسی هم تقویت همکاری اقتصادی بین اوکراین و ترکیه قابل ذکر است؛ شرایطی که اکنون اوکراین در آن قرار دارد هر سندی که امضا شود نوعی حمایت از این کشور در دنیای بی ثبات کنونی محسوب می‌شود.

تهیه و تنظیم: محمدرضا شعبانی علیکلايه

بخش اقتصادی سفارت